

Κι όμως, η Χούντα τελείωσε το '73

του Νίκου Μακετάκη

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου συνέτριψε τα σχέδια των χουντικών για μια ελεγχόμενη -απ' τους ίδιους φυσικά- μεταπολίτευση. Αυτή είναι η σπουδαιότερη αλήθεια του. Συνέτριψε ένα εξουσιαστικό πρόγραμμα που είχε όλες τις προϋποθέσεις να επιτύχει, καθώς το παλαιό πολιτικό προσωπικό ήταν παραπάνω από πρόθυμο να το υπηρετήσει, παίρνοντας εκείνο το τιμάριο εξουσίας, το οποίο θα αναλογούσε στην νομιμοφροσύνη του ενώπιον του στρατού και του ευρύτερου μιλιταριστικού κράτους που είχε στηθεί κατά την επταετία. Ένα τιμάριο μόνιμο και εγγυημένο από την ίδια τη φύση αυτής της κατ' όνομα φιλελευθεροποίησης, η οποία όσο εγγυόταν τη μόνιμη και «νόμιμη» πρωτοκαθεδρία του Στρατού στην άσκηση της κρατικής εξουσίας, άλλο τόσο θα φρόντιζε για την μακροήμερευση του πιστού πολιτικού προσωπικού που θα τη νεμόταν.

Έτσι ώστε μπορούμε με ασφάλεια να φανταστούμε τον Παπαδόπουλο και τον Παττακό ως και το θάνατό τους, σε βαθιά γεράματα, να προΐστανται αυτού του κράτους από θεσμικές θέσεις, υποτίθεται τιμητικές, μα καθόλα ουσιαστικές, όπως λ.χ. οι Βρετανοί βασιλείς. Ασφαλώς γνωρίζουμε ότι οι βασιλείς στο Ηνωμένο Βασίλειο εγγυώνται θεσμούς φεουδαρχικούς, διόλου διακοσμητικούς, διόλου υπόγειους και αθέατους, αλλά απολύτως φανερούς, νόμιμους και άκρως εξουσιαστικούς. Φέρ' ειπείν, στη Μεγάλη Βρετανία υπάρχουν οι ευγενείς υπό των βασιλέων, που ως τσιφλικάδες κατέχουν ένα τεράστιο ποσοστό της ιδιόκτητης γης, προνόμιο κατ' ουσίαν ελέω θεού, το οποίο ουδέποτε αμφισβητείται από τον βρετανικό εθνικό κορμό – ήτοι ολόκληρο το πολιτικό σύστημα. Πέραν, φυσικά, του ότι η μη ιδιωτική γη, η δημόσια ας πούμε, τυπικά ανήκει στην βασιλική οικογένεια. Οι συγκρίσεις ίσως να είναι πιο εύληπτες, βέβαια, με καθεστώτα ακόμα λιγότερο φιλελεύθερα από τις βασιλευόμενες δημοκρατίες

τύπου Η.Β. – ας κοιτάξουμε το ρόλο του Κόμματος λ.χ, στην Κίνα, ή το ρόλο του Στρατού στην Τουρκία προ Ερντογάν.

Στα καθ' ημάς, λοιπόν, η εξέγερση του Πολυτεχνείου απέτρεψε μια ανάλογη εξέλιξη, ένα κράτος δηλαδή στο οποίο ο μιλιταρισμός ως εξουσιαστικό μπλοκ δεν θα αρκούταν μονάχα στη φανερή αναπαραγωγή του μέσω των γιγαντωμένων ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας, καθώς και στην κεκαλυμμένη άσκηση της δικαστικής εξουσίας και της εξωτερικής πολιτικής, έχοντας ουσιαστικά υπό τον έλεγχο του το δικαστικό και διπλωματικό σώμα αντίστοιχα -όπως συμβαίνει σήμερα δηλαδή. Στο κράτος που φιλοδοξούσαν να δομήσουν οι δικτάτορες μέσω της διακηρυγμένης «φιλελευθεροποίησης», ο Στρατός θα εξασφάλιζε για τον εαυτό του το θεσμικό στάτους μιας upper class στο πλαίσιο ενός θεσμικά ταξικού απαρτχάιντ. Ένα στάτους απρόσβλητο, αναπαλλοτρίωτο και κληρονομικό.

Αυτός είναι ο λόγος που το Πολυτεχνείο του '73 θα βυσοδομείται εσαεί από τους εγχώριους караβανολάγνους, χουντόψυχους και φασίστες.

Υπάρχει και γραμμή αίματος, και σχέση υλικών προνομίων, που συνέχει τους χουντόψυχους αυτής της χώρας, η οποία εκπορεύεται από τις λέσχες αξιωματικών και τους συλλόγους εφέδρων, από την εποχή του Όθωνα και εξής. Ως γνωστόν, ελλείψει ευγενών στο νεοσύστατο κράτος, ο Στρατός κυρίως αυτόν το ρόλο ανέλαβε να διεκπεραιώσει, υπό την ελέω θεού σκέπη του Στέμματος. Και πάνω στον κολοφώνα της δύναμής του, στα πρόθυρα της πιο θεαματικής εξουσιαστικής εδραίωσής του, έχοντας ήδη ξεφορτωθεί ως περιττό ακόμα και το ιδεολογικό δεκανίκι του, το Στέμμα, η εξέγερση του Πολυτεχνείου έδωσε στον εγχώριο μιλιταρισμό το πιο βαρύ αλλά και αναπάντεχο πλήγμα, ανατρέποντας πλήρως δρομολογημένες εξελίξεις και βέβαιες προοπτικές.

Οι συγκρίσεις με το διεθνές περιβάλλον της εποχής είναι -και πάλι- δελεαστικές και διαφωτιστικές για το μέγεθος και την ποιότητα του αυτού του πλήγματος. Η Δύση συνταράσσεται από τα

νεολαιίστικα κινήματα αμφισβήτησης της δεκαετίας του 1960. Το αντιπολεμικό κίνημα ως αυθεντικά αντιμιλιταριστικό κλονίζει συθέμελα εκ των έσω το αμερικανικό ιμπέρριουμ. Και ενώ ο γαλλικός Μάης του 1968 επαναφέρει ολικά τα αντικαπιταλιστικά προτάγματα, ταυτόχρονα η σοβιετική στρατοκρατία δέχεται το πρώτο θανάσιμο χτύπημα στην Τσεχοσλοβακία. Σε πλήρη αντιδιαστολή, λοιπόν, εδώ, στο νοτιοανατολικό άκρο των Βαλκανίων, στις παρυφές της Δύσης, με ένα σαφώς ξενοκίνητο πραξικόπημα η Ελλάδα μπαίνει στο γύψο.

Η μεσοπολεμικού ύφους στρατιωτική αριστοκρατία αποκτά τον ολοκληρωτικό έλεγχο του κράτους και στον έκτο χρόνο της εξουσίας της ξεφορτώνεται και την βασιλεία. Το παλαιό πολιτικό σύστημα που την εξέθρεφε ως εγγυητή της, και από κοινού συνιστούσαν το διαβόητο «κράτος της Δεξιάς», βρίσκεται πρόσκαιρα εκτός νυμφώνος, γνωρίζει όμως το πρόσκαιρο και αναγνωρίζει την σκοπιμότητα της περίπτωσης, εξ ου και βρίσκεται σε φάση ανεκτικής αναμονής. Η Αριστερά πλήρως εξανδραποδισμένη στις φυλακές και στις εξορίες και διασπασμένη στα δύο παράφορα αλληλοσπαρασσόμενα ΚΚΕ, τιμωρείται ανηλεώς για το πρόσφατο αναθάρρεμά της στα Ιουλιανά – μόλις δηλαδή 15 χρόνια από την στρατιωτική ήττα της στον Εμφύλιο. Εκείνη η Αριστερά, που απείλησε την ίδια την υπόσταση του αστικού κράτους και ως εκ τούτου τη μιλιταριστική αριστοκρατία του.

Ανήμπορη επί έξι χρόνια για οποιαδήποτε ουσιώδη αντίδραση, κείτεται πλέον σε σπαραγματικούς -φοιτητικούς κυρίως- ολιγοπρόσωπους αντιστασιακούς θύλακες.

Έως τις αρχές του 1973, αν όχι ουσιαστική, σίγουρα όμως θεαματική και μετρήσιμη είναι η αντιδικτατορική δράση μονάχα ορισμένων κεντρών ένοπλων οργανώσεων, οι οποίες διέθεταν μια σχετική ευχέρεια κινήσεων, αφενός λόγω της μη σύνδεσης των νεαρών κατά βάση μελών τους με την καθ' ολοκληρίαν φακελωμένη Αριστερά, αφετέρου λόγω της υποστήριξης που διέθεταν από κάποιους πρώην θεσμικούς κύκλους της Ένωσης Κέντρου, οι οποίοι λόγω Ιουλιανών διακρίνονταν από μια πιο ριζοσπαστική αντιδεξιά

διάθεση.

Όσον αφορά το κοινωνικό πεδίο, η ζωή συνεχιζόταν *as usual* για τον πολύ κόσμο. Η ελληνική κοινωνία δυστυχώς είχε ανεχτεί τη δικτατορία. Οι διωκόμενοι της δικτατορίας ήταν πάνω-κάτω οι ίδιοι που διώκονταν και πριν, οι νοικοκυραίοι συνέχισαν να είναι νοικοκυραίοι, έτσι που εν πολλοίς μπορούμε να πούμε πως η όποια αντιδικτατορική πάλη ήταν ουσιαστικά αμελητέα (αν εξαιρέσουμε φυσικά την απόπειρα τυραννοκτονίας, η οποία όπως προλέχθηκε έγινε από κεντρώους, και όχι αριστερούς). Η Χούντα δεν ήταν μια ανωμαλία. Αντιθέτως, ήταν η συνέχιση της κανονικότητας μετά την ανωμαλία των Ιουλιανών.

Αυτό που άλλαξε βέβαια ήταν η αποχαλίνωση και εξαχρείωση των φασιστών. Διώκτης πλέον μπορούσε να είναι πολύ πιο άνετα ο γείτονας, η θεία, ο συνάδελφος. Αυτή όμως η συνθήκη ήταν που επέφερε ένα βουβό και αδιόρατο συναίσθημα πνιγμού σε ευρύτερα της Αριστεράς κοινωνικά κομμάτια. Ένα αίσθημα αυτοσυστολής που ενώ δεν σε έστελνε -προφανώς- αυτόματα στην αντικαθεστωτική δράση και την παρανομία, καθίζανε όμως σαν βαρύ μέταλλο στο στομάχι μέρους της ελληνικής κοινωνίας, τουλάχιστον εκείνου που δεν σιτιζόταν καταδίδοντας τον διπλανό του. Το γύψινο πέπλο που πλάκωνε την κοινωνία επέτασσε την προσοχή. «Να προσέχεις», λέγανε. Έτσι γενικώς κι αορίστως. Αν πρόσεχες, ήσουν υποτίθεται εντάξει. Αλλά γιατί να πρέπει να προσέχεις; Και τι ακριβώς; Και πώς ακριβώς; Κάνοντας ή μην κάνοντας τι;

Και το κομμάτι εκείνο που περισσότερο δυσκολευόταν να προσέχει ήταν η νεολαία. Η νεολαία δεν ξέρει να προσέχει, ούτε είναι φυσιολογικό να προσέχει. Δεν θέλει να προσέχει. Δεν έχει ευθύνες, δεν έχει στόματα να θρέψει, θέλει να ξεσκάσει, θέλει να ζήσει. Εν προκειμένω θέλει να ακούσει Rolling Stones, θέλει να αφήσει μαλλί και μούσι, θέλει να ντύνεται όπως γουστάρει.

Η μαθητιώσα, η εργαζόμενη, η νεολαία των γηπέδων και των σφαιριστηρίων, οι αλήτες, οι τεντιμπόηδες και οι γιεγιέδες,

ήταν που έσπευσαν πρώτα απ' όλους να στηρίξουν τους πρώτους φοιτητές που μπήκαν στο Πολυτεχνείο, τον πρώτο πυρήνα της κατάληψης, την πρώτη μέρα. Αυτοί και αυτές υποχρέωσαν τις οργανωμένες φοιτητικές νεολαίες να μπουν κι εκείνες στο Πολυτεχνείο και να στείλουν στο διάβολο τις Κεντρικές Επιτροπές και τους σχεδιασμούς τους για το μέλλον τους εντός της μελλοντικής φιλελευθεροποιημένης δικτατορικής Ελλάδας. Να στείλουν στο διάβολο τις αναλύσεις για τις συνθήκες, για τα μέσα της πάλης, για το ποια προτάγματα είναι οπορτουνιστικά και μαξιμαλιστικά και ποια όχι. Αυτή η άγρια νεολαία είχε και τη μερίδα του λέοντος στη λίστα των νεκρών.

Παρά τούτα, κανείς και καμία δεν κλείστηκε στο Πολυτεχνείο για να πεθάνει και να γίνει σύνθημα στα πανό μας. Πιθανότατα σήμερα εμείς δεν μπορούμε να κατανοήσουμε αυτό που τους ώθησε σε μια τόσο θαρραλέα κίνηση, ειδικά εκείνους τους πρώτους, τους λεγόμενους προβοκάτορες. Σίγουρα όμως ήταν η δίψα για μια ζωή που να αξίζει κι όχι η μεταθανάτια δόξα. Και ίσως, μια εκτίμηση της κατάστασης και μια πρόσληψή της που διαφέρει στο μυαλό εκείνων που δεν το είχαν γυμνάσει στην πεποίθηση πως οι εκτιμήσεις είναι δουλειά άλλων, πιο ειδικών και αρμοδίων για αυτές.

Συνιστά αναντίρρητη αλήθεια ότι οι πρώτοι φοιτητές που κλείστηκαν μέσα στο Πολυτεχνείο, ο αρχικός πυρήνας της κατάληψης που εξελίχθηκε σε ανοιχτή εξέγερση κατά της χούντας, εκτός από αλήτες για τον εθνικό κορμό και το καθεστώς, υπήρξαν για ένα 24ωρο και προβοκάτορες, στο μυαλό, στο στόμα και τις γραφίδες του λεγόμενου οργανωμένου ταξικού κινήματος. Κάτι βαλτοί δηλαδή, με «οπορτουνιστικά και άκαιρα συνθήματα», σε μια συγκυρία που για τις παράνομες μεν, οργανωμένες δε αριστερές νεολαίες, ακόμα και το «Κάτω η Χούντα» θεωρούνταν μαξιμαλιστικό -ή «πολιτικό», όπως το έκριναν οι οργανωμένες πρωτοπορίες- σύνθημα, για να τεθεί ανοιχτά και δημόσια.

Οι πρώτοι «300 του Πολυτεχνείου», ως «αυτόνομοι» (ή «τροτσκιστές» ή «αριστεριστές»), προφανέστα δεν έφεραν το βάρος της ιστορικής ήττας του Εμφυλίου να τους φρενάρει, να

τους κάνει προσεκτικούς ή ρεαλιστές.

Δεν κουβαλούσαν τις φριχτές εμπειρίες του Γράμμου, των μετεμφυλιακών διώξεων, της εξορίας, ούτε το ιστορικό τους βάρος ως διάδοχοι εκείνων που τις είχαν. Είχαν την αναίδεια και την αποκοτιά εκείνων που δεν ξέρουν τι τους περιμένει αν χάσουν, εκείνων που δεν είχαν ηττηθεί ξανά στο παρελθόν, εκείνων που δεν υπολογίζουν τα πλην και τα συν της υποσχεθείσας «φιλελευθεροποίησης» του καθεστώτος. Αυτή η αναίδεια και αποκοτιά αρκούσε για να φαντάζουν ως προβοκάτορες στα μάτια εκείνων που ενώ είχαν κληρονομήσει ένα αντάρτικο που έφτασε πιο κοντά από ποτέ στην ανατροπή του αστισμού, μια απλή διαμαρτυρία μπορούσε να τους στείλει σε ένα ξερονήσι. Ήταν άγνωστοι -ακόμα- στην Ασφάλεια, αλλά ήταν επίσης άγνωστοι και στους φακελωμένους αριστερούς και κομμουνιστές της εποχής.

Εξαιτίας τους όμως, χάρη στην απaráμιλλη τόλμη και αδιανόητη αποκοτιά τους, τα δύο ΚΚΕ σύρθηκαν από τη στάση της συκοφαντίας σε αυτήν της στήριξης μιας τροχιάς χωρίς επιστροφή. Και μολονότι μετέπειτα έγιναν τιμητές της εξέγερσης, αυτή δεν συνιστά αυτό με την οποία την επένδυσαν κατόπιν: την «κορύφωση της αντιδικτατορικής πάλης». Δεν συνιστά κορύφωση καμιάς «λαϊκής αντίστασης στην λαομίσητη χούντα». Δεν υπήρξε λαϊκή αντίσταση κατά της χούντας στην εφταετία, και η χούντα δεν ήταν λαομίσητη. Η εξέγερση του Πολυτεχνείου αποκαθήρε την ελληνική κοινωνία.

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου ως εκ τούτου στέκεται ψηλότερα κι από τη μυθική διάσταση που της επένδυσε κατόπιν η επίσημη Αριστερά και το ΠΑΣΟΚ. Η πρωτοφανής εισβολή του αυθόρμητου λαϊκού παράγοντα -και πρώτα και κύρια της νεολαίας- στο πεδίο της πολιτικής, μακριά από και κόντρα σε κομματικούς υπολογισμούς και μεσιτεύσεις, σπάζοντας παραδοσιακές διαμεσολαβήσεις και θεσμίζοντας οριζόντια, ενάντια σε συντριπτικούς συσχετισμούς, έφερε -εκ του αποτελέσματος- την πιο βαθιά τομή στην ιστορία του νεοελληνικού κράτους: ήταν η απαρχή της δραστηκής εξέλιξης που έστειλε τους καραβανάδες για

πρώτη φορά στο παρασκήνιο της πολιτικής ζωής, περιορίζοντάς τους σε αυτό που διαισθητικά εντοπίζουμε σήμερα ως βαθύ κράτος.

Αιώνια δόξα και τιμή στους προβοκάτορες του Πολυτεχνείου, νεκρούς και επιζήσαντες. Δεν άξιζαν σε αυτόν το λαό τότε, και ο λαός αυτός δεν είχε να επιδείξει τίποτα που να αξίζει περισσότερο από κείνους. Ή όπως είπε κάποιος φοιτητής σε κάποιον άλλον την ώρα που τα τανκς έριχναν την πύλη: «τι θλιβερό που είναι να πεθάνουμε με την υπόκρουση του εθνικού ύμνου...».